

БЕОГРАДСКА ШТАМПА И ВОЈВОДИНА

Сажетак: Циљ овог рада је да прикаже на који начин дневне новине које имају дугу традицију, *Политика* и *Вечерње новости* пишу о проблематици аутономије Војводине. Квалитативна анализа показала је да се о аутономији Војводине углавном пише само када дође до неког конфликта између републичке и покрајинске власти. Текстови о Аутономној Покрајини Војводини (мисли се на покрајинску власт) најчешће имају негативну конотацију, а наслови претежно упућују на то како покрајинска власт тежи ка сепаратизму: *Покрајинска власт нелегитимна*, *Пајтић остао сам*, *Пајтићева уцена за косметски финиш*. Врло је мали број текстова који имају неутралну конотацију. Текстови о Војводини су углавном сложеније форме, дакле чланци или аналитички коментари. На основу квалитативне анализе може се закључити да је оснос новинара који у *Политици* и *Вечерњим новостима* пишу о аутономији Покрајине, прикривено или чак отворено негативан. Уз примену 10 корака стратегије манипулације на конкретним вестима/извештајима покушаћу да покажем однос уређивачке политике поменутих медија према аутономији Војводине.

Кључне речи: анализа медијског дискурса, манипулација, *Политика*, *Вечерње новости*, Војводина, аутономија

„Као што жаба која живи у бунару не зна како изгледа океан, особа уских видика лако постаје жртва манипулације.“
Милорад Ивановић, одговорни уредник *Новог магазина*¹

1. Циљ рада

Циљ овог рада је да покаже на који начин београдске дневне новине вишедеценијске традиције – *Политика* и *Вечерње новости* пишу о аутономији Војводине. У пилот-истраживању које је спроведено од јануара до маја 2013. уочено је да два поменута дневника тенденциозно извештавају о актуелној покрајинској власти.² Посматрање извештавања ова два листа на тему аутономије и активности покрајинске власти од маја до новембра 2013. потврдило

¹ Извор: <http://pr.fpn.bg.ac.rs/medijska-manipulacija-i-spin> (посећено 10.12.2013).

² Мисли се на Владу Аутономне Покрајине Војводине (АПВ) коју од 2004. предводи функционер Демократске странке (ДС) Бојан Пајтић.

је да се тренд негативно конотираних текстова наставио до краја посматраног периода.

1.1. Друштвено-политички контекст

Положај Војводине био је често предмет истраживања и у савременој историји. У поводу 20 година од *Јогурт револуције*³ у Новом Саду одржан је и скуп на тему *Војводина од Устава до Статута*, као својеврсна јавна говорница на којој су се чули ставови о тренутном статусу Покрајине и који су били нека врста јавне дебате за дефинисање будућег положаја Војводине у новом Уставу Србије (видети Будаков, 2009: 3–210).

Истраживање, то јест, посматрање извештавања *Политике* и *Вечерњих новости* дешавало се у периоду *јачања популарности* владајуће⁴ Српске напредне странке (СНС) и све чешћег инсистирања да се у Аутономној Покрајини Војводини (АПВ), иако је власт 2012. легално и легитимно изабрана и не налази се у кризи, распишу ванредни избори за Скупштину Покрајине. Током зиме 2012/2013. неколико десничарских партија затражило је у јавности да се у потпуности укине аутономија Војводине, а одржани су и допунски покрајински избори за три посланика у Скупштини АПВ из Зрењанина, Србобрана и Апатина, на којима су победили кандидати владајуће државне коалиције. У периоду април–мај 2013. покрајинска Влада је предложила, а покрајинска Скупштина усвојила *Декларацију о заштити уставних и законских права АПВ* која је изазвала протест и критике владајуће коалиције коју предводи СНС, али и странака десничарске оријентације попут Демократске странке Србије (ДСС), Српске радикалне странке (СРС), Двери, Треће Србије и тако даље. Два месеца касније (јул) Уставни суд Србије оспорио је чак 22 одредбе *Закона о утврђивању надлежности АПВ*. До краја године одржани су и ванредни локални избори и у Ковину (април) и Врбасу (октобар) на којима су поново победили кандидати СНС-а. Изјава известиоца Европског парламента за Србију Јелка Качина у септембру да су преговори о чланству Србије у Европској унији прави тренутак за отварање питања уставног и законског уређења аутономије Војводине, такође је изазвало бројне рекације власти и дела опозиционих странака у Србији. Скупштина Војводине усвојила је (у новембру) *Платформу за израду Закона о финансирању АПВ* коју су, опет осудили чланови владајуће

³ Октобра 1988. у Новом Саду је након масовних протеста, испред зраде у којој је седиште војвођанске администрације, срушена тадашња покрајинска (комунистичка) власт. Последица ове *антибирокуратске револуције* био је долазак кадрова Слободана Милошевића на власт у Покрајини, али и увертира за укидање Устава Војводине из 1974. и свођење покрајинске аутономије на формалност. Ти протести у историји су остали познати под називом *Јогурт револуција*, јер су окупљени грађани јогуртом гађали зграду Бановине – седиште покрајинских власти.

⁴ Мисли се на државни ниво, јер на покрајинском нивоу владајућу коалицију предводи Демократска странка, а чине је још и Савез војвођанских Мађара (СВМ) и Лига социјалдемократа Војводине (ЛСВ).

државне коалиције. Иако није обухваћен истраживањем, последњи месец 2013. обележила је одлука Уставног суда Србије да стави ван снаге и велики део чланова Статута АПВ, чиме је доведено у питање и само функционисање органа Војводине и покрајинска аутономија. Описан друштвено-политички контекст утицао је и на извештавање медија.⁵ Последњи пут овако велико интересовање медија за *војвођанску проблематику* било је током 2009. за време дискусије, а потом и усвајања *Закона о утврђивању надлежности АПВ и Статута АПВ*.⁶

1.2. Контекст медија

„Улога медија је фундаментална за демократију“ (Бал, 1997: 127).

Политика је најстарији дневни лист на Балкану који је 1904. у Београду основао српски новинар Владислав Рибникар, да би годинама касније била у државном власништву.⁷ Од 2002. половину власништва компаније *Политика* поседовао је немачки медијски концерн *Вест алгемајне цајтунг* – ВАЦ (*West Allgemeine Zeitung* – WAZ). Godine 2012. ВАЦ свој удео у *Политици* продаје компанији *Ист медија груп* (*East Media Group*) са седиштем у Русији. Друга половина листа је у власништву *Политике АД*, односно Републике Србије. *Политика* је угледан информативно-политички дневник, препознатљив и ван граница земље, а кроз историју, због својих односа са државним функционерима, сматра се *провладиним* листом. Главна и одговорна уредница је Љиљана Смајловић.⁸

Вечерње новости основане су у Београду 1953. и од почетка негују (полу)таблоидни стил. Дугогодишњи пословни мото овог дневника био је „Брзо, кратко, јасно“. *Новости* су кроз историју неговале *модернији* новинарски стил у односу на традиционалну *Политику* и практично су, као први југословенски *булеварски лист*,⁹ биле претеча данашњих таблоида. Због тога су популарне међу *широким* слојем становништва и бележе врло висок тираж. Лист је током последње деценије XX века важио за режимско гласило, а више пута уредништво је експлицитно кршило новинарску етику.¹⁰ Лист је у комбинованом

⁵ Тематика аутономије Војводине била је у фокусу истраживања и Независног друштва новинара Војводине током априла 2013. и то у шест дневника и три недељника (детаљније код Серенчеш, Медић, 2013: 10–37).

⁶ Детаљније код Шинковић, 2010: 67–76.

⁷ Извор: <http://www.politika.rs/Stranice/O-nama.sr.html#> (посећено 10.11.2013).

⁸ Смајловићева која је и председница Удружења новинара Србије, била је главна и одговорна уредница *Политике* и од 2005. до 2008.

⁹ Извор: http://novosti.rs/vecernje_novosti/o_nama/o_nama.40.html (посећено 10.11.2013).

¹⁰ Примери: 1) *Вечерње новости* 1994. објавиле су, уз наслов *Болно подсећање*, слику – уље на платну српског уметника Уроша Предића *Сироче на мајчином гробу* из 1879, као фотографију са гробља код Скелана у источном делу Босне, где дечак плаче на гробу родитеља које су у грађанском рату убили босански муслимани. Извор: http://www.vreme.com/arhiva_html/431/8.html (посећено 10.11.2013); 2) *Вечерње новости* 21. септембра 2000. објавиле су на насловници фотографију са митинга на коме је говорио тадашњи југословенски председник Слободан Милошевић у Беранама (Црна Гора). На фотографији је очигледно да се поједини ликови појављују по два пута, јер су аутори фотомонтаже дуплирањем слике покушали да повећају број

власништву три стране компаније (око 63%), чији је власник бизнисмен Милан Беко, и Републике Србије и државних фондова (око 37%).¹¹ Од пролећа 2013. главни и одговорни уредник је Радомир Дмитровић.¹²

2. Корпус

Истраживање је, као што је већ речено, обухватило период од 1. јануара до 1. новембра 2013. За 10 месеци издвојено је укупно 37 текстова за које је уочено да су, на неки начин, тенденциозно писали о аутономији Војводине, односно о актуелној покрајинској власти и највише премијеру Војводине Бојану Пајтићу. Корпус овог истраживања представља 19 текстова из *Политике* и 18 из *Вечерњих новости*. Детаљније у табелама 1 и 2:

новински наслов	Датум
<i>ШТА КОЧИ БРИСАЊЕ НЕУСТАВНИХ НАДЛЕЖНОСТИ ВОЈВОДИНЕ</i>	23.03.2013.
<i>ВЛАДАЈУЋА КОАЛИЦИЈА ОСУДИЛА ПАЈТИЋЕВУ ДЕКЛАРАЦИЈУ</i>	08.04.2013.
<i>ЗА ЖИВОТ У СРБИЈИ</i>	12.04.2013.
<i>МИРОВИЋ: ДЕКЛАРАЦИЈА УГРОЖАВА ИНТЕРЕСЕ СРБИЈЕ</i>	13.04.2013.
<i>ДАН ПОСЛЕ МИТИНГА У НОВОМ САДУ РАТ ГРАФИТИМА И ПЛАКАТИМА</i>	13.04.2013.
<i>БАЈАТОВИЋ: ПРОТЕСТИ СВЕ ДО РАСПИСИВАЊА ИЗБОРА У ВОЈВОДИНИ</i>	14.04.2013.
<i>ПОКРАЈИНСКА ВЛАСТ НИЈЕ ЛЕГИТИМНА</i>	28.07.2013.
<i>СТАТУТ ЈОШ ЧЕКА ОДЛУКУ УСТАВНОГ СУДА</i>	28.07.2013.
<i>ПАЈТИЋЕВА ВЛАДА ОГУЂЕНА ОД БЕОГРАДА</i>	28.07.2013.
<i>МИРОВИЋ: ПРЕД ВОЈВОДИНОМ ДВА ПУТА, НАСТАВАК АГОНИЈЕ ИЛИ ПРОМЕНЕ</i>	12.08.2013.
<i>МОЖЕ ЛИ УСТАВНИ СУД ДА СРУШИ ПАЈТИЋЕВУ ВЛАДУ</i>	14.08.2013.
<i>ДА ЛИ ЈЕ НА ПОМОЛУ НОВИ ПАКТ У ВОЈВОДИНИ</i>	13.09.2013.
<i>ДА ЛИ ЈЕ КАЦИН НАПРАВИО ДИПЛОМАТСКИ СКАНДАЛ</i>	19.09.2013.
<i>ИДЕЈА О ВОЈВОДИНИ ВАН СРБИЈЕ ВАН ПАМЕТИ</i>	19.09.2013.
<i>УСЛОВ ВОЈВОДИНА</i>	01.10.2013.
<i>СНС И СПС ПРОТИВ ПОРЕСКЕ УПРАВЕ ЗА ВОЈВОДИНУ</i>	02.10.2013.
<i>ДА ЛИ СУ ПОРАЗИ НА ЛОКАЛУ РАЗЛОГ ЗА ПАЈТИЋЕВУ ОСТАВКУ</i>	15.10.2013.
<i>НАРОД ОКРЕНУО ЛЕЂА ПАЈТИЋУ</i>	16.10.2013.
<i>ДА ЛИ ВУЧИЋ ПРЕКО ЧАНКА РУШИ ПАЈТИЋА</i>	26.10.2013.

Табела 1. Тематски наслови у *Политици*

учесника на том митингу. Извор: <http://www.blic.rs/Vesti/Svet/350126/Kao-Slobodan-Milosevic-Romni-fotomontazom-uvECAO-broj-pristalica-na-mitingu> (посећено 10.11.2013).

¹¹ Према подацима Центра за истраживачко новинарство Независног удружења новинара Србије. Извори: <http://www.cins.org.rs/?p=433> (посећено 10.01.2014); http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=07&dd=05&nav_id=523412 (посећено 10.01.2014).

¹² Дмитровић, који је на тој функцији наследио Манојла Вукотића (2000–2013), дугогодишњи је новинар који је радио у *Политици*, *НИН*-у, био главни и одговорни уредник недељника *Аргумент* и франкфуртских *Вести* – листа за српску дијаспору. Јавности је познат као коментатор *Дневника 2 Телевизије Београд*, односно *Радио-телевизије Србије* (РТС), када је током деведесетих година XX века читао коментаре о ратовима на подручју бивше Југославије. Извор: http://www.danas.rs/danasrs/drustvo/ratko_dmitrovic_na_celu_novosti.55.html?news_id=260900 (посећено 10.01.2014).

новински наслов	датум
<i>ЗА САД БЕЗ ВАНРЕДНОГ ГЛАСАЊА У ВОЈВОДИНИ</i>	08.03.2013.
<i>ПАЈТИЋЕВА УЦЕНА ЗА КОСМЕТСКИ ФИНИШ</i>	06.04.2013.
<i>КНЕЖЕВИЋ: СЕЦЕСИОНИСТИЧКЕ ТЕЖЊЕ ДЕЛА ДС-а</i>	07.04.2013.
<i>КОВАЧЕВИЋ: СРПСКИ РЕЧЕНО – ВЕЛЕИЗДАЈА</i>	08.04.2013.
<i>НОВИ САД: СПРЕЧИЛИ ИГРУ СЕЦЕСИЈЕ</i>	09.04.2013.
<i>МИРОВИЋ: ПАЈТИЋ МОРА ДА ОДУСТАНЕ</i>	10.04.2013.
<i>ВОЈВОДИНА: ПАЈТИЋ ОСТАО САМ</i>	11.04.2013.
<i>НОВИ САД: СТОП ЦЕПАЊУ, ХИТНО ИЗБОРИ</i>	12.04.2013.
<i>СНС ПОКРЕЋЕ ПЕТИЦИЈУ ЗА ПОКРАЈИНСКЕ ИЗБОРЕ</i>	13.04.2013.
<i>НЕЋЕ ДРЖАВУ ВОЈВОДИНУ</i>	14.04.2013.
<i>МИЛОШ ВУЧЕВИЋ: ЖЕЛЕ ЦРНОГОРСКИ СЦЕНАРИО</i>	15.04.2013.
<i>НЕМА ПОГОДБЕ ОКО ИЗБОРА У ВОЈВОДИНИ</i>	16.04.2013.
<i>ПАЈТИЋ ПОГАЗИО РЕЧ – ТЕКСТ НЕЋЕ МЕЊАТИ</i>	18.04.2013.
<i>И ПАСТОР ПРЕПРАВЉА ДЕКЛАРАЦИЈУ</i>	03.05.2013.
<i>ПАСТОР: ИЗБОРИ У ВОЈВОДИНИ АКО СЕ ДОКАЖЕ КРИМИНАЛ</i>	25.09.2013.
<i>ДА ЛИ СЕ ОТВАРА ВОЈВОЂАНСКИ ФРОНТ</i>	28.09.2013.
<i>ПАЈТИЋУ САВЕЗНИЦИ ОКРЕЋУ ЛЕЂА</i>	09.10.2013.
<i>ПАЈТИЋ ХОЋЕ СВОЈУ КАСУ</i>	31.10.2013.

Табела 2. Тематски наслови у *Вечерњим новостима*

Резултати истраживања указују, поред осталог, и на примену седмог фактора на *Скали Галтунга и Ружа*, који говори да оно што је једном у медијима промовисано као вест наставља то да буде још неко време – неколико дана, без обзира на то што то формално (касније) није реално толико актуелно (према Галтунг, Руж, 1993: 31–39).

4. Методологија

Методи који су кориштени у овом истраживању су: *студија случаја, квалитативна анализа садржаја медијског дискурса и стратегије манипулације.*

Студија случаја јесте поступак којим се истражује неки посебан случај из одређеног научног подручја – у овом контексту области новинарства. Истражује се ограничени проблем, односно нека карактеристична особина одређеног случаја – у овом раду то је писање београдске штампе о тематици војвођанске аутономије и њене власти.

Метода анализе јесте поступак научног истраживања и објашњавања стварности путем рашчлањивања сложених мисаоних целина на њихове једноставније саставне делове (...), те омогућава уочавање, откривање и изучавање научне истине.¹³ „Квалитативан приступ у методологији значи преваходну усредсређеност истраживача на наративни опис друштвених појава и на

¹³ Доступно на: http://www.pfst.hr/old/data/materijali/Microsoft%20PowerPoint%20-%20MZIR%20-Prilog_Predavanju%204.pdf (посећено 10.11.2013).

излагање смисла и значења које поједини догађаји (...) имају за оне друштвене актере који их творе или учествују у њиховом стварању“ (Бранковић, 2007: 20). *Квалитативна анализа медијског дискурса* садржи и декодирање и критичку анализу медијских текстова о наведеној тематици. „Квалитативна анализа данас у великој мери замењује квантитативни истраживачки поступак у друштвеним наукама, па је такав случај и код медијских анализа“ (Мршевић, 2013: 20). *Медијски дискурс* јесте широк појам који може да се односи на свеукупну стварност која је, у овом случају, представљена кроз штампане медије и садржи кључне компоненте – написан текст и процес који је укључен у настајање текстова (према О’Кеефе, 2006: 1; Cotter, 2006: 416–417). Анализа медијских садржаја као *текстова* може да нам помогне да схватимо како медијски текстови „репрезентују и конструишу знање, вредности и веровања“, као и „образце промена и статичности“ (Gillespie & Toynbee, 2006: 2). Анализом садржаја у медијима можемо много тога да сазнамо о друштвеним проблемима и стереотипима који се осликавају кроз језик и комуникацију (према Bell & Garrett, 2001: 3).

Стратегије манипулације саставио је Ноам Чомски. Овај професор емеритус лингвистике са Масачусетског института за технологију (МИТ) показао је како се на примеру листе 10 најчешћих и најефикаснијих стратегија, уз помоћ медија, манипулише публиком, односно у крајњем исходишту – становништвом.

5. Хипотеза и дефинисање предмета истраживања

Хипотеза истраживања јесте да два београдска дневна листа тенденциозно извештавају своје читаоце (манипулишу чињеницама) у вези са тематиком аутономије Војводине и актуелне власти у Покрајини.

Постоји више покушаја дефинисања *манипулације*, али им је свима заједничко да, када је медијска манипулација у питању, овај друштвени феномен значи преусмеравање пажње на нешто друго и стварање (лажне) слике у јавности која погодује интересима манипулатора (моћника).¹⁴

Ђуро Шушњић манипулацију дефинише као „смишљен (...) поступак помоћу којих манипулатор, користећи симболичка средства (...) одашиље у масу, преко средстава комуникације, одређене поруке, с намером да утиче на уверења, ставове и понашање великог броја људи (...)“ (Шушњић, 1999: 42). Према Љубомиру Тадићу, манипулација је „производ мистификације и атомизације друштва“. За манипулацију су важни медији јер се преко њих утиче на ставове грађана, односно „намећу им се теме о којима треба да размишљају“ (Тадић, 1996: 123–124). За манипулацију се каже још и да је то „безболно убеђивање“

¹⁴ Без обзира на то да ли су моћници политичари, тајкуни, интересне групе – лобији или уредници, односно власници медија.

које је видљиво „у мас-медијима на сваком кораку“ (Коковић, 2007: 110–111). „Медијска манипулација утиче на све што слушамо, гледамо и читамо (и) онлајн. Баш на све“, тврди амерички медијски стратег Рајан Холидеј (Holiday, 2012: 1–11). Манипулација је „класична појава да структуре које наизглед о одређеном питању немају исти интересе, заузимају став“ (Кламан, 2004: 139). Филип Бретон наводи да „током чина манипулације, порука се у својој сазнајној или афективној равни конструише тако да завара, уведе у заблуду, убеди у нешто што није тачно“ (Бретон, 2000: 24).

6. Анализа и резултати

Овај рад резултат је ширег истраживања. Због ограниченог простора, резултате тог истраживања илустроваћу на два примера новинских текстова из *Вечерњих новости* и *Политике* на које сам применио *10 стратегија медијске манипулације Ноама Чомског* (према Timsit, 2010)¹⁵:

1. преусмеравање пажње;
2. створити проблеме, па понудити решење;
3. поступност промена;
4. одлагање;
5. употреба дечјег језика;
6. коришћење емоција;
7. држати јавност у незнању и просечности;
8. охрабривање јавности да буде задовољна својом просечношћу;
9. стварање осећаја кривице;
10. упознати појединца боље него што он познаје сам себе.

Највише пажње у посматраном периоду у медијима било је непосредно пре, за време и после митинга у Новом Саду, 12. априла, на коме су, под слоганом *Стоп разбијању Србије*, говорили функционери владајуће коалиције на државном нивоу, као и представници десничарских странака, покрета и невладиних организација. На митингу је затражена оставка покрајинске власти и расписивање ванредних избора за покрајински парламент. Према подацима полиције, митингу је присуствовало око 30.000 људи¹⁶, док је Демократска странка тврдила да их је било „мање од 10.000“.¹⁷ У главни град Војводине тог дана организовано је пристигло више десетина аутобуса регистарских таблица из других места Војводине, али и Србије. У јавности је, кроз медије, створена слика да је то *догађање народа* као и приликом

¹⁵ Извор: http://theinternationalcoalition.blogspot.com/2011/07/noam-chomsky-top-10-media-manipulation_08.html (посећено 10.11.2013).

¹⁶ Извор: <http://www.politika.rs/rubrike/tema-dana/Vucic-I-vlast-i-opozicija-da-se-ne-igraju-vatrom.sr.html> (посећено 10.11.2013).

¹⁷ Извор: http://www.rtv.rs/sr_ci/vojvodina/novi-sad/vasin:-pokusaj-da-se-srusi-vojvodjanska-vlast_384929.html (посећено 10.11.2013).

рушења комунистичке власти 1988, односно друга *антибирокупатска револуција*, након које ће, покрајинска власт, поднети оставку. У електронским и штампаним медијима уочи митинга обавештавана је јавност када ће бити скуп, а на сам дан митинга, јавни сервис *Телевизија Војводине* чак је и уживо преносио протестни скуп испред зграде Владе АПВ. Иако, формално нису били организатори, протесту су се придружили и на бини говорили функционери државне владајуће коалиције који живе у Новом Саду. Ради што бољег прегледа друштвено-политичке ситуације и *климе* која је тих дана била у медијима, у табели 3 приказујем наслове из осам дневних листова у вези са митингом у Новом Саду:

<i>СТОП РАЗБИЈАЊУ СРБИЈЕ</i> – званичан слоган организатора протеста у Новом Саду, 12. априла 2013.
<i>Дневник</i> , 13. април 2013. <i>ВОЈВОДИНА РЕКЛА НЕ РАЗБИЈАЊУ СРБИЈЕ</i>
<i>Курир</i> , 13. април 2013. <i>ПОКРАЈИНСКА ВЛАСТ ОПЉАЧКАЛА СРБИЈУ, САДА ЦЕПА ДРЖАВУ</i>
<i>Данас</i> , 13. април 2013. <i>ИЗ ЦЕЛЕ СРБИЈЕ СТИГЛИ У НОВИ САД</i>
<i>Вечерње новости</i> , 12. април 2013. <i>НОВИ САД: СТОП ЦЕПАЊУ, ХИТНО ИЗБОРИ</i>
<i>Политика</i> , 12. април 2013. <i>ЗА ЖИВОТ У СРБИЈИ</i>
<i>Блиц</i> , 12. април 2013. <i>ЗАВРШЕН ПРОТЕСТ ПРОТИВ ДЕКЛАРАЦИЈЕ. ЗАТРАЖЕНА ПАЛТИЋЕВА ОСТАВКА И ВАНРЕДНИ ИЗБОРИ</i>
<i>Ало</i> , 12. април 2013. <i>НА ПРОТЕСТУ У НОВОМ САДУ ОКО 30.000 ЉУДИ</i>
<i>24 сата</i> , 13. април 2013. <i>ПРОТЕСТНА ШЕТЊА ПОСЛЕ ПРОТЕСТА У НОВОМ САДУ</i>

Табела 3. Тематски наслови у електронским издањима дневних листова

6.1. Пример *Вечерњих новости*

Текст о најави митинга под насловом Војводина: *Пајтић остао сам*.¹⁸ Поднаслов текста: „У петак у 17 часова пред зградом покрајинске Владе у Новом Саду велики скуп против сепаратизма. На митингу студенти, синдикалци, партије власти, али и ДСС и СПО. Озбиљан раздор у покрајинској коалицији“. Фотографија која прати текст у потпуности одговара наслову текста и симболично илуструје одакле *влада* премијер Бојан Пајтић и како је плато на коме ће бити митинг сада празан, при чему та празнина алудира на то да је Пајтић *усамљен* (у својим идејама).

Слика 1. Зграда Владе АПВ у Новом Саду¹⁹

¹⁸ Цео текст доступан на: <http://novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:428983-Vojvodina-Pajtic-ostao-sam> (посећено 10.11.2013).

¹⁹ Извор: <http://novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:428983-Vojvodina-Pajtic-ostao->

Применом *10 стратегија медијске манипулације* на овај новински текст добијени су следећи резултати:

Потврђено је присуство 1. стратегије манипулације – *преусмеравање пажње од важних питања и промена о којима одлучује политичка и економска елита*. Државна власт одвлачи пажњу са преговора о Косову који су у току, као и тешке економске ситуације у целој земљи на *проблем* северне Покрајине. У тексту пише да ће „велики народни скуп“ бити одржан у Новом Саду, дајући му, унапред значај (већ виђеног) *апокалиптичног дешавања народа*.

Присутна је, такође и 2. стратегија – *створити проблеме, на понудити решење*. Проблем је, дакле покрајинска власт на челу са Бојаном Пајтићем која *хоће* да одвоји Војводину од Србије.²⁰ Када се Пајтић смени, доћи ће бољи, то јест *ми* – где ова лична заменица персонификује партије владајуће коалиције на државном нивоу.

Трећа стратегија – *поступност промена*, такође је потврђена. Јавност је данима раније *припремана* на догађај у Новом Саду. Како се може видети у табели 2, *пригодним текстовима* током априла читаоци *Вечерњих новости* бити су информисани о томе како треба „*спречити сецесију Војводине*“.

Четврта стратегија – *одлагање огледа* се у томе да представници владајуће коалиције неће власт на силу, како су рекли, „не пада нам на памет да заузимамо и спаљујемо покрајинске институције на начин на који су то они²¹ некада чинили“ већ би након (евентуалне) оставке или смене покрајинске владе организовали изборе и тек након победе на њима освојили власт и на нивоу Покрајине.²²

Пета стратегија – *употреба децјег језика* у овом примеру није утврђена.

Шеста стратегија – *емотивни наслов који не одговара истини* потврђена је самим тим што *први човек Покрајине* није изгубио подршку ни у Влади, ни у Скупштини Војводине, док се у наслову текста то жели приказати.

Седма стратегија – *држати јавност у незнању и просечности* такође је потврђена у овом тексту јер се тек на крају, под *тенденциозним поднасловом Жале се на кришење права Војводине* јавности жели показати, како пише, шта то смета покрајинској власти. За саму *Декларацију*, новинари *Вечерњих новости* написали су да је „спорна“ експлицитно сугеришући читаоцима ко је у праву.

Осма стратегија – *охрабривање јавности да буде задовољна својом просечношћу*, такође је потврђена у овом тексту будући да су читаоцима информације о најави митинга представљене само на први поглед *објективно*, јер су присутна мишљења *обе стране*. Али, композиција самог текста и одабир изјава иде у прилог томе да нико, па чак ни лидери друге две чланице покрајинске владајуће коалиције Иштван Пастор и Ненад Чанак није на страни Демократ-

сам (посећено 10.11.2013).

²⁰ Повод је био предлог *Декларације о заштити уставних и законских права АПВ* коју је јавности представио председник Владе АПВ Бојан Пајтић.

²¹ Мисли се на Демократску странку.

²² Српска напредна странка предводи владајући коалицију и у Скупштини града Новог Сада.

ске странке. У антрфилеу текста ДС је позвао СНС да се „не скривају иза студентата и невладиних организација“ које су формално организатори митинга, док им је у наставку СНС поручио да је то „хистеричан став“. Када се за неког каже да је *хистеричан*, мисли се да је у том тренутку склон испадима и раздражљив.

Девета стратегија – *стварање осећаја кривице*, огледа се у констатацији: *Само да Пајтић оде, свануће нам свима.*²³ „Изненадно појављивање Декларације усталасало је Панонско море и усијало политичке тензије на северу, али слуги и озбиљан раздор у покрајинској Влади“, пише у тексту. Сви саговорници на одређен начин критикују Пајтића. На самом крају текста наводи се да Пајтић (ипак) оставља могућност да се *спорни делови Декларације* модификују, чиме се имплицира његова *кривица* за новонасталу ситуацију и повод за најављени митинг.

Десета стратегија – *узнати појединца боље него што он сам себе познаје*, такође је потврђена будући да новинари *Вечерњих новости* знају коме се обраћају, односно која је њихова читалачка публика и на који начин најбоље усваја информације које им се сервирају. Није случајно што је на самом крају текста дат простор и Бојану Пајтићу да каже нешто о *Декларацији* и најављеном митингу.

6.2. Пример Политике

Текст о одржаном митингу под насловом: *За живот у Србији.*²⁴ У поднаслову текста: „Игор Мировић и Душан Бајатовић траже ванредне изборе у Војводини“. *Фотографије које су у оквиру текста илуструју атмосферу са митинга – гужву испред зграде Бановине где доминирају заставе Србије (слика 2) и детаљ са митинга из првог реда (слика 3) са поруком на транспаренту у коме се исмева предизборни слоган ДС-а у Војводини: „Обећавају нам брда и долине, а нама је стало до равнице“.*

Слике 2 и 3. Атмосфера и детаљ са митинга у Новом Саду²⁵

²³ Интерпретација аутора.

²⁴ Цео текст досупан на: <http://www.politika.rs/rubrike/tema-dana/254681.lt.html> (посећено 10.11.2013).

²⁵ Извор: <http://www.politika.rs/rubrike/tema-dana/254681.lt.html> (посећено 10.11.2013).

И на овај текст из *Политике* примењено је *10 стратегија медијске манипулације*, а резултати који су добијени су следећи:

Потврђено је присуство 1. стратегије, будући да је тог дана митинг био главна информација, односно текст у рубрици *Тема дана*. Тиме је уредништво *Политике* допринело приоритету овог догађаја над свим осталим информацијама из земље и света.

Потврђено је и присуство 2. стратегије манипулације будући да је у први план, као узрок проблема, стављен Бојан Пајтић, што је новинар Б. Баковић илустровао првом реченицом „Пајтићу одлази, основна је порука са јучерашњег митинга испред Владе Војводине у Новом Саду коју је при крају скупа изговорио Игор Мирковић, председник Савета СНС-а за Војводину“. Решење за *проблем* је, као што се наводи, Пајтићева оставка, али и повлачење *Декларације*. Нови покрајински избори су тек у другом плану, према тексту.

Трећа стратегија, препозната је по сличном моделу као и код примера *Вечерњих новости*, јер је и дан раније *Тема дана* била управо најјава митинга у Новом Саду. *Политика* је наредних дана писала о *рату плаката у Новом Саду*, као и најави председника Покрајинског одбора СПС-а Душана Бајатовића да ће се протести наставити све до расписивања ванредних покрајинских избора.

Четврта стратегија огледа се у опису атмосфере са скупа који је окарактерисан као пацифистички с обзиром на то да није било инцидената. Новинар пише: „*Нова јогурт револуција*, на коју су упозоравали противници овог скупа, ипак се није догодила. Протестанти су овог пута више били *деца цвећа*, наоружани лалама и другим цветовима. Новосађанка Злата Андрић, налакћена на заштитну ограду испред бине, рекла је: *Неће се ништа десити, Нови Сад је мирољубив град. Ја само хоћу да живим у Србији*“.

Модификована пета стратегија – *употреба децјег језика* делимично је присутна у овом тексту будући да новинар, на моменте, преносећи атмосферу, као да прича неку причу или бајку са пуно описа и метафора: „Тамни облаци који су се од почетка митинга у 17 сати надвили над Нови Сад нису покварили догађај...“; Новинар је пренео и речи једног Београђанина на митингу: „Он је рекао да је дошао зато што је Србија већ довољно атомизирана, да свака друга подела или помисао на поделу узнемирује људе: *Свесно или дириговано, отварају се нове каверне на плућима Србије онда када јој је неопходно јединство и пуна плућа свежег ваздуха*.“; „Митинг је почео *Маршом на Дрину* у извођењу оркестра добошара, па химном *Боже правде*, али старом верзијом у којој се помиње краљ. Први говорници су бранили нестраначке боје. После митинга, око 18.30 сати, праћени ситном кишом, протестанти су кренули у шетњу Стражиловском улицом...“.

Шеста стратегија такође је потврђена пошто је новинар (или уредник) за наслов *За живот у Србији* инспирацију нашао код једног *обичног* грађанина, младог редитеља Бориса Малагурског: „Ја сам из Суботице. Рођен сам у Србији и желео бих тако да остане. Нисам овде да бих протествовао против неке странке, него против система који не дозвољава обичном човеку да се изрази

и каже шта мисли. Морамо да се ујединимо око циљева а не око људи из странака“.

Потврђена је и 7. стратегија манипулације будући да је тек на крају дугог текста дато простора *другој страни* и то не Пајтићу, већ председнику ДС-а Драгану Ђиласу. На самом крају текста дати су изводи из предлога *Декларације*.

Осма стратегија потврђена је пошто је новинар забележио како су учесници скупа носили различите паролe и транспаренте : „*Опљачкана банка, уништен фонд, Десет процената није већина, Хоћу посао, нећу декларацију, Није вама стало до равнице, вама је све равно*“, чиме се желело показати да су не само политичари већ и *народ* незадовољни ситуацијом.

Присуство 9. стратегије могуће је пронаћи у ставу и претњи Душана Бајатовића: „*СПС је докторирао 1988. на спречавању сепаратизма*, поручио је (мислећи на *Јогурт револуцију*) Душан Бајатовић, председник војвођанских социјалиста, и додао да су пред покрајинским властима два избора – или ће Пајтићевом оставком бити расписани избори, или ће се Иштван Пастор (председник војвођанске скупштине) удостојити да то уради.“

Десета стратегија, слично као код *Вечерњих новости*, потврђена је с обзиром на то да новинари *Политике* знају која је циљна група у Србији која чита те новине и какве све емотивне реакције изазивају текстови у којима се *брани Србија* од сепаратиста.

7. Закључак

Хипотеза истраживања да београдски дневни листови *Политика* и *Вечерње новости* тенденциозно извештавају – манипулишу у вези са темом аутономије Војводине и актуелне покрајинске власти потврђена је готово у потпуности будући да је на примерима из оба листа показано како се кроз одабране текстове у јавности ствара негативна атмосфера према легално и легитимно изабраној Влади АПВ односно њеном председнику Бојану Пајтићу. Уз помоћ *10 дискурсниh стратегија медијске манипулације Ноама Чомског* показано је на који начин се структурирају новински текстови, какви су наслови и фотографије уз те текстове, као и ко су саговорници новинара и на који начин се у ширем друштвено-политичком контексту преговора око положаја Срба на Косову, јавност упозорава на *сепаратистичку* политику актуелне војвођанске власти.

Важно је напоменути да су оба београдска дневника имала и саговорнике *са друге стране* и у дугим текстовима – интервјуима са тим личностима, али то није био предмет овог истраживања.

Уколико грађани, кроз посматране медије, на свеобухватан и што објективнији начин нису упознати са ширим контекстом тематике која је анализирана у овом раду, онда је и цитат са почетка текста где се неинформисани људи – *особе уских видика* – пореде са жабом из бунара у потпуности добро употребљен.

Литература

- Бал, Ф. (1997). *Моћ медија*. Београд: Клио.
- Bell, A. & P. Garrett. (2001). *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Бранковић, С. (2007). *Увод у методологију – Квалитативни методи истраживања друштвених појава*. Београд: Мегатренд универзитет. Доступно на: <http://www.scribd.com/doc/23863224/Methodologija-naucnog-istrazivanja> (посећено 10.01.2014).
- Бретон, Ф. (2000). *Изманипулисана реч*. Београд: Клио.
- Будаков, С. (ур.). (2009). *Јогурт револуција 1988 – Војводина од Устава до Статута*. Нови Сад: Војвођански клуб и Агенција МиР.
- Галтунг, Ј. и М. Х. Руж. (1993). Обрасци новинарске селекције вести. *Гледишта (Јавност и манипулација – социологија вести)* 34, 1–6, 31–39.
- Gillespie, M. & J. Toynbee. (2006). Textual Power and Pleasure. In Gillespie, M. & J. Toynbee (eds.) *Analysing Media Texts* Maidenhead i New York: Open University Press, 1–8.
- Кламан, М. (2004). *Лобирање*. Београд: Клио.
- Куленовић, З. и М. Слишковић. Методологија знанствено-истраживачког рада. Прилог предавању *Важније знанствене методе*. Сплит: Свеучилиште у Сплиту – Поморски факултет. Доступно на: http://www.pfst.hr/old/data/materijali/Microsoft%20PowerPoint%20-%20MZIR%20-Prilog_Predavanju%204.pdf (посећено 10.11.2013).
- Мршевић, З. (2013). *Квалитативна анализа медијског извештавања о насиљу над женама у Србији*. Београд: Министарство рада, запошљавања и социјалне политике. Доступно на: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:6jJ1RTHY1OMJ:www.undp.org/content/dam/serbia/Publications%2520and%2520reports/Serbian/UNDP_SRB_AnalizaMedija.pdf+&cd=7&hl=sr&ct=clnk&gl=rs (посећено 10.11.2013).
- О'Кеефе, А. (2006). *Investigating Media Discourse*. New York: Routledge.
- Серенчеш, Ж. и Д. Медић. (2013). *Војводина као инцидент – Војводина, децентрализација и регионализација у медијском фокусу, април 2013*. Нови Сад: Независно друштво новинара Војводине.
- Тадић, Љ. (1996). *Политиколошки лексикон: основни појмови науке о политици*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Timsit, S. (2010). *Top Ten Media Manipulation*. Paris: Cyti.net. Доступно на: <http://www.syti.net/Manipulations.html> ; http://theinternationalcoalition.blogspot.com/2011/07/noam-chomsky-top-10-media-manipulation_08.html (посећено 10.11.2013).
- Holiday, R. (2012). *Trust Me, I'm Lying: Confessions of a Media Manipulator*. New York: Penguin Group.
- Шинковић, Н. (2010). Статут Војводине у одабраним дневним новинама од регионалног и националног значаја. У *Место и значај медијских студија за међурегионалну сарадњу, Зборник радова*. Нови Сад: Филозофски факултет, 67-76.

- Шушњић, Ђ. (1999). *Рибари људских душа* (пето издање). Београд: Чигоја штампа.
- Cotter, C. (2006). Discourse and Media. In Schiffrin, D., D. Tannen & H. E. Hamilton (eds.) *The Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell Publishing, 416–436.

Dejan Pralica

BELGRADE NEWSPAPERS AND VOJVODINA

Summary: The aim of this paper is to show how daily newspapers with a long tradition, *Politika* and *Večernje novosti* write about the problem of Vojvodina's autonomy. The qualitative analysis showed that the autonomy of Vojvodina is the topic in these newspapers only when there is a conflict between the republic and the province governments. The texts about Vojvodina (the province government) usually have negative connotation, while the titles mostly indicate that the province government tends toward separatism: *Pajtić's blackmail for the Kosovo finish*. There is only a small number of texts with neutral connotation. The texts about Vojvodina are usually complex forms, that is, articles or analytical comments. Based on this qualitative analysis, it can be concluded that the journalists who write texts about the autonomy of Vojvodina in *Politika* and *Večernje novosti* have covered or even overt negative attitude towards it.